

BOSHLANG'ICH TA'LIM DARSLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA ZAMONAVIY METODLADAN FOYDALANISH

Azizova Barno Dadayevna

*Sirdaryo viloyati Oqoltin tumani MMTBga qarashli
10-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabi boshlang'ich ta'lim o'qituvchisi*

Annotatsiya: *Mazkur maqolada boshlang'ich ta'lim darslarini samarali tashkil etishda zamonaviy metodlardan foydalanishning ahamiyati yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Boshlang'ich ta'lim, o'quvchi, pedagog, ta'lim, dars samaradorligi, savodxonlik.*

Bugungi kunda yurtimiz jadallik bilan har sohada rivojlanib bormoqda. Barcha sohalarning zamirida albatta, ta'lim yotadi. Ayniqsa, dastlabki asosiy tamaltoshini boshlang'ich ta'lim qo'yib beradi.

Hozirgi kunda davlatimiz tomonidan o'qituvchilarning darslarga ijodiy yondashishini ta'minlash, ular faoliyatiga ilg'or pedagogik va axborotkommunikatsiya texnologiyalarini keng joriy qilish hamda o'quvchilarning dastlabki bilim egallash poydevori mustahkam bo'lishi, barcha fanlarni o'zlashtirishga qiziqishini oshirish maqsadida zarur chora-tadbirlar ishlab chiqilib, tatbiq etib kelinmoqda.

Boshlang'ich ta'lim bosqichi o'quvchilarning bilim olishga bo'lgan munosabati, o'qish savodxonligi va tafakkurini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, o'qish darslari o'quvchilarning nutqiy rivoji, matnni anglash, tahlil qilish va mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirishda asosiy fanlardan biri hisoblanadi. Zamonaviy ta'lim tizimida o'qish darslarini faqat matn o'qish bilan cheklab qo'ymasdan, uni mazmunli, qiziqarli va samarali tashkil etish dolzarb vazifaga aylangan. Boshlang'ich sinflarda o'qish darslarini samarali tashkil etishda o'qituvchining kasbiy mahorati va darsni puxta rejalashtirish muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy metodlar o'qituvchidan faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchilarni mustaqil o'rganishga yo'naltiruvchi, rag'batlantiruvchi va maslahat beruvchi rolni bajarishni talab etadi. Darsni rejalashtirish jarayonida o'qituvchi o'quvchilarning yosh xususiyatlari, psixologik rivojlanish darajasi va o'qishga bo'lgan qiziqishini hisobga olishi lozim.

Amaldagi usullar yangi avlod talabalari bilan unchalik samarali ishlamaydi. Standartlashtirilgan ta'lim bolaning individual fazilatlarini va ijodiy o'sishga bo'lgan ehtiyojni hisobga olmaydi. Eski usullar bilan hal qilib bo'lmaydigan qator muammolarga qaramay, innovatsiyalarni joriy etishda qiyinchiliklar mavjud. O'qituvchi tushunishi kerakki, innovatsion usullarni joriy etish nafaqat o'quvchilarga materialni yanada samarali o'zlashtirishga yordam beradi, balki ularning ijodiy salohiyatini rivojlantiradi. Lekin bu o'qituvchining o'z intellektual va ijodiy salohiyatini ro'yobga chiqarishiga ham yordam beradi.¹ Biz zamonaviy o'qitish usuli deb atagan

yangi o'qitish usuli ko'proq amaliy faoliyatga asoslangan bo'lib, o'quvchining ongini markazlashtiradi va bu ularni o'rganish jarayoniga to'liq jalb qiladi.

Zamonaviy o'qitish usulida o'quv dasturini o'qitish va rejalashtirish o'quvchini asosiy maqsad sifatida ushlab turish bilan amalga oshiriladi. So'nggi yillarda fan va texnika sohasidagi bilimlar ko'lamini keskin oshdi, insonning fan va texnika sohasidagi yangi bilimlarga moslashish qobiliyati ham oshdi. Shunday qilib, turli sohalarining noma'lum va ochilmagan sohalarini o'rganish uchun innovatsion va ijodiy aqllarga katta ehtiyoj bor.

Zamonaviy dunyo va bilimga asoslangan texnologiya davriga dosh berish uchun zamonaviy usullarni qo'llash rivojlangan dunyoda kuchli bo'lishning yagona vositasidir. Zamonaviy o'qitish, shubhasiz, zamon talabidir, chunki uning zamonaviy davrda dolzarbligi. Ilm-fan va texnika sohasidagi inqilob rivojlanish yo'lida yuzaga keladigan har qanday holatlarni hal qilish uchun buyuk g'oyalar va keng qamrovli harakatlarni talab qiladi. Buning barchasi buyuk o'quvchilarning kichik yelkalarida. Demak, talabalarga nafaqat bilim berish, balki ularning malakasini oshirish juda muhim.

boshlang'ich sinflarda darslarini zamonaviy metodlar asosida tashkil etish kompleks yondashuvni talab qiladi. O'qituvchining metodik mahorati, baholash tizimi, o'quvchilarning mustaqil faolligi va ota-onalar bilan hamkorlik ta'lim jarayonining samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillar hisoblanadi. Bugungi kunda ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlar, interfaol metodlar va pedagogik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quvchilarning faolligini oshirish, ularning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytirish muhim hisoblanadi. Shu sababli boshlang'ich sinflarda darslarini zamonaviy metodlar asosida tashkil etish pedagogik amaliyotning muhim yo'nalishlaridan biridir. Boshlang'ich sinflarda darslarini samarali tashkil etish o'qituvchidan yuqori pedagogik mahorat, metodik bilim va ijodkorlikni talab etadi.

Zamonaviy metodlar o'quvchilarning faolligini oshirish, ularni dars jarayoniga faol jalb qilish va mustaqil fikrlashga undashga yo'naltirilgan bo'lishi lozim. Darslarida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarni matn bilan ishlashga qiziqitiradi, ularning fikrlash doirasini kengaytiradi va nutqini rivojlantiradi. Zamonaviy ta'limda o'qish darslarida klaster, aqliy hujum, savol-javob, rolli o'yinlar, matn asosida suhbat va muhokama kabi metodlar keng qo'llaniladi. Bu metodlar o'quvchilarning matn mazmunini chuqurroq anglashiga, voqealarni tahlil qilishiga va o'z fikrini erkin ifoda etishiga imkon yaratadi. Shuningdek, axborotkommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, multimedia vositalari orqali matnlarni jonlantirish o'qish darslarining samaradorligini oshiradi.

Hozirda "Loyihalash", "Muammoli vaziyat", "To'g'ri - noto'g'ri", "O'z-o'zini baholash", "O'qib tushunish", "Aqliy hujum", "Sinkveyn", "BBB", "Fikrlar hujumi", "Beshinchisi ortiqcha", "6x6x6", "Bahs-munozara", "Kichik guruhlarda ishlash", "Yumaloqlangan qor", "Zigzag", "Oxirgi so'zni men aytay" kabi zamonaviy metodlar qo'llanilmoqda. Bu jarayonda darsning markazida o'qituvchi emas, balki, o'quvchilar

turadi. Jarayondagi o'qituvchining asosiy vazifasi shaxs rivojlanishi, bilim olishi va tarbiyalanishiga sharoit yaratadi va shu bilan bir qatorda boshqaruvchanlik, yo'naltiruvchilik vazifasini bajaradi.

Boshlang'ich sinflarda o'qish darslarini zamonaviy metodlar asosida samarali tashkil etish o'quvchilarning o'qish savodxonligi, nutq madaniyati va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar va individual yondashuv o'qish darslarining samaradorligini oshiradi. Shu sababli o'qituvchilar o'qish darslarini rejalashtirishda zamonaviy pedagogik metodlardan keng foydalanishi, o'quvchilarning faolligi va qiziqishini doimiy ravishda rag'batlantirib borishi lozim. Bu yondashuv boshlang'ich ta'limda sifatli ta'limni ta'minlashga xizmat qiladi.

Boshlang'ich ta'lim darslarini samarali tashkil etishda zamonaviy metodlardan foydalanish bugungi kunda ta'lim tizimining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari bilim olish jarayonida faol, qiziquvchan va ta'sirchan bo'lishadi. Shu sababli dars jarayonini an'anaviy usullar bilan cheklab qo'yish emas, balki interfaol va innovatsion metodlar asosida tashkil etish zarur. Zamonaviy metodlar o'quvchini darsning markaziy subyekti sifatida ko'radi va uni mustaqil fikrlashga, izlanishga hamda o'z nuqtai nazarini erkin ifodalashga undaydi.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning bilish faolligini oshiradi, darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va o'zlashtirish darajasini yaxshilaydi. Masalan, aqliy hujum metodi orqali o'quvchilar muayyan mavzu yuzasidan o'z fikrlarini erkin bayon etadilar, bu esa ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Klaster metodi mavzuni tizimli ravishda o'zlashtirishga yordam beradi, tushunchalar o'rtasidagi bog'liqlikni anglash imkonini yaratadi. Insert metodi esa matn bilan ishlash jarayonida o'quvchilarning faol o'qish ko'nikmalarini shakllantiradi.

Rol o'ynash metodi boshlang'ich sinflarda ayniqsa samarali bo'lib, u o'quvchilarning nutqiy faolligini oshiradi, ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi va hayotiy vaziyatlarni modellashtirish orqali bilimlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish, ya'ni multimediya taqdimotlari, interaktiv doskalar va elektron resurslar yordamida darsni tashkil etish o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi hamda mavzuni yanada tushunarli va qiziqarli qiladi.

Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalaridan foydalanish ham muhim ahamiyatga ega. Kichik yoshdagi o'quvchilar o'yin orqali bilimni tezroq va samaraliroq o'zlashtiradilar. Didaktik o'yinlar, guruhlarda ishlash, musobaqa elementlari dars jarayonini jonlantiradi va o'quvchilarda sog'lom raqobat muhitini shakllantiradi. Bundan tashqari, differensial yondashuv asosida har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olish ta'lim samaradorligini yanada oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'lim darslarini samarali tashkil etishda zamonaviy metodlardan foydalanish o'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini mustahkamlash, ularning mustaqil fikrlashi va ijodkorligini rivojlantirishga xizmat

qiladi. Interfaol va innovatsion yondashuvlar asosida tashkil etilgan darslar natijadorlikni oshiradi hamda har tomonlama barkamol shaxsni tarbiyalashga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 29- apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi Farmoni.
2. Ismatova.Sh.B. "Boshlang'ich sinflarda o'qitishning zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish afzalliklari".- " Science and education" scientific Journal,2020. www.openscience.uz.
3. Hasanboyeva O., Nishonova S. Pedagogikaning nazariy va amaliy asoslari. – Toshkent: Iqtisod-moliya, 2012.
4. Ziyayeva D. Boshlang'ich sinflarda innovatsion o'qitish metodlari. – Toshkent: Innovatsiya nashriyoti, 2020.
5. Akbarov A. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2021.
6. Tolipov O,,, Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. - T.:Fan 2006